

Larysa Vakhnina

Maxym Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1030-7140>

Українсько-польська наукова співпраця та академік НАН України Ганна Скрипник (1949–2024)

**Ukrainian-Polish scientific cooperation and Academician of the National
Academy of Sciences of Ukraine Hanna Skrypnyk**

Abstract

The article presents the key role of Academician Hanna Skrypnyk, Director of the M.T. Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the NAS of Ukraine, in the development of Polish-Ukrainian scientific cooperation. In modern Ukrainian humanities, special strategic importance has always been attached to cooperation with the Polish elite, where scientists occupy an important place. The article examines the traditions and current state of Ukrainian-Polish scientific dialogue, joint publications, projects, and the organization of scientific conferences. A separate section is devoted to cooperation with the Department of Ukrainian Studies of the University of Warsaw.

Keywords: Ukrainian-Polish scientific cooperation, projects, publications, conferences, presentations.

Мета дослідження: показ ключової ролі академіка Ганни Скрипник, директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ) для розвитку польсько-українського наукового співробітництва. У сучасній українській гуманітаристиці особливого стратегічного значення завжди надавалося співпраці з польською елітою, де важливе місце посідають учені. У статті розглянуто традиції та

сучасний стан українсько-польського наукового діалогу, приділено увагу спільним публікаціям, проектам, організації наукових конференцій. Окреме місце присвячено співпраці з кафедрою україністики Варшавського університету.

Об'єкт дослідження: діяльність Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, аналіз динаміки наукових і культурних українсько-польських взаємин та особистий внесок директора, академіка Ганни Скрипник. Основна увага надаватиметься польсько-українській культурній взаємодії в галузі сучасної гуманітаристики, вивченню сучасного стану суспільної думки та шляхів консолідації в умовах сучасних викликів та загроз.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України початок розвитку наукової співпраці учених двох країн завдячує поету-академіку Максиму Рильському, який протягом багатьох років очолював установу, що тепер носить його ім'я. Перекладач „Пана Тадеуша” Адама Міцкевича налагодив контакти як із діячами польської культури, так і з науковцями. Під його керівництвом в Інституті почали виконуватися дисертаційні роботи з українсько-польських фольклористичних та мистецтвознавчих зв'язків. Українські та польські вчені продовжують спільні дослідження народної культури з використанням напрацювань Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та особистого внеску його директора академіка Ганни Скрипник. Протягом років налагоджувалися контакти, проводилися спільні дослідження народної культури українськими та польськими вченими (В. Юзвенко, О. Федорук, М. Загайкевич, Р. Пилипчук)¹.

¹ L. Vakhnina, *Polonistyka v Ukraini ta ukrainistyka v Polshchi: dialoh kultur* [v:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2014, vol. II, s. 167–175; V. Holovatiuk, *Yuzef Burshta ta Viktoria Yuzvenko (do istorii polsko-ukrainskych naukovykh vzaiemyn)* [v:] „Kyivski polonistychni studii”, 2024, t. 40, s. 297–310, <https://kps.philology.knu.ua/article/view/3091/2598> [dostup: 06.02.2025].

Від початку ХХІ століття, коли Інститут у 2000 році очолила етнологиня Ганна Скрипник, наукові контакти набули нового розвитку й отримали також практичний характер. Із використанням досвіду попередників, а також завдяки особистому внеску Ганни Скрипник активно розвивалося співробітництво з Польським народознавчим товариством, Інститутом імені Оскара Кольберга, Інститутом літературних досліджень ПАН, Інститутом мистецтв ПАН, Інститутом археології та етнології ПАН, Інститутом славістики ПАН, кафедрою україністики Варшавського університету. Ця співпраця, що розпочалася ще в другій половині ХХ століття, і триває в наш час.

Неодноразово перебуваючи в Польщі, Ганна Скрипник відвідувала споріднені інститути та відразу переймала їхній досвід, зокрема в організації видавничої справи, планувала відкрити навчальний заклад, як в Інституті літературних досліджень ПАН. Відвідавши Музей народної культури професора Маріана Покропка в Отрембусах, відразу запропонувала організувати його виставку в Україні. Задум удалося реалізувати 2004 року в одній із зал Українського дому в Києві, де була представлена експозиція „Польські народні витинанки”. До цієї події Інститутом було видано українською та польською мовами кольоровий буклет унікальної виставки „Polskie wycinanki ludowe / Польські народні витинанки” (ІМФЕ, Київ 2004), де було представлено як самі експонати, так і науковий аналіз діяльності Музею народної культури в Отрембусах, засновником і директором якого був Маріан Покропек. Цей захід привернув увагу культурної громадськості Києва, народознавців і полоністів.

На відкритті виставки виступали представники Посольства Республіки Польща в Києві, діячі полонії, відомі науковці та діячі культури. Серед доповідачів можна згадати академіка Мирослава Поповича, академіка Миколу Жулинського, академіка Тетяну Кара-Васильєву, професора Дмитра Степовика та ін. Виступ організаторки виставки Ганни Скрипник акцентував на важливості ознайомлення українців з культурним надбанням європейських народів.

Слід відзначити, що співробітництво з відомим професором Інституту антропології та етнології Варшавського університету, засновником і директором музею Маріаном Покропком тривало до останніх днів життя знаного народознавця. Діяльність ученого висвітлювалася на сторінках журналу „Народна творчість та етнологія”, де було опубліковано статті Зінаїди Косицької, адже Музей народної культури в Отрембусах постійно популяризував українську народну культуру та декоративно-прикладне мистецтво.

Результатом спільних проєктів з Інститутом археології та етнології ПАН стало видання польського номеру часопису „Народна творчість та етнологія” під назвою „Польська етнологія”. У перекладі українською мовою було опубліковано статті відомих польських етнологів і фольклористів: М. Дрозд-П'ясецької, З. Ясевича, Й. Ковальської, Д. Демського, Д. Симонідес, С. Козака, К. Вроцлавського та ін. Координаторками проєкту були заступниця директора Інституту археології та етнології ПАН, професорка, докторка габілітована Мирослава Дрозд-П'ясецька та завідувачка відділу ІМФЕ Лариса Вахніна².

У журналі „Народна творчість та етнологія” продовжують публікувати свої статті дослідники з різних наукових установ та університетів Польщі, зокрема Агнешка Матусяк, Катажина Косць-Рижко, Оунгерел Тангад, Дагнослав Демський, Домініка Чарнецька.

До складу редакційних рад видань Інституту входять польські відомі етнологи – Анна Енгелькінг та Дагнослав Демський.

Слід відзначити, що міжнародна діяльність ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України завдяки Ганні Скрипник набула нового змісту. Адже тільки спецвипусків журналу „Народна творчість та етнологія”, присвячених різним країнам світу, було видано 12 номерів. Вони ввійшли у двотомне видання

² H. Skrypyk, *Polska etnologia na mezhi tysiacholit* [v:] „Narodna tvorchist ta etnografia”, 2007, vyp. 1, s. 6–12.

„Сучасна зарубіжна етнологія”³ ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Можна згадати презентації видань Інституту в Чехії, Словаччині, Франції та інших країнах.

З ініціативи академіка Ганни Скрипник і професора Єжи Ковальчика спільно з Інститутом мистецтв ПАН здійснено випуск польського спецвипуску часопису „Студії мистецтвознавчі” (координаторка проєкту Л. Вахніна), де українською мовою було представлено праці відомих польських мистецтвознавців.

Презентація цих видань відбулася в Інституті мистецтв ПАН у Варшаві за участю дирекції Інституту мистецтв ПАН, Інституту археології та етнології ПАН, кафедри україністики Варшавського університету (проф. Валентини Соболь, Василя Назарука) та Посольства України в Польщі. Ця подія була висвітлена в газеті „Наше слово” і на сайті Посольства України в Польщі. На презентації завідувачкою відділу ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України Л. Вахніною було також представлене видання „Українсько-польські культурні взаємини”, другий випуск якого підготовано спільно з Інститутом мистецтв ПАН, третій – здійснено за участі Інституту мистецтв ПАН та Інституту імені Оскара Кольберга.

Спільні наукові проєкти з Інститутом археології та етнології ПАН продовжують виконуватися і сьогодні. В ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України постійними доповідачами на вчених радах були відомі польські науковці: Збігнев Ясевич, Мирослава Дрозд-П’ясецька, Дагнослав Демський, Домініка Чарнецька, Катажина Косць-Рижко, Анна Енгелькінг, Анна Бжозовська-Крайка, Веслав Крайка, Богуслав Бакула, Марек Фігура, Петр Андрусечко, Галина Корбич, Людмила Сірик, Станіслав Моссаковський, Єжи Ковальчик, Агнешка Чайковська, Кшиштоф Чайковський, Агнешка Матусяк, Валентина Соболь та багато інших. З ініціативи академіка Ганни Скрипник та академіка Ростислава Радишевського в ІМФЕ ім. М. Т. Рильського

³ *Suchasna zarubizhna etnolohiia. Antologia: u 2 t., hol. red. Hanna Skrypnyk, Kyiv 2012.*

НАН України було видано книжку вибраних праць професора Стефана Козака⁴.

У вересні 2022 року в ІМФЕ відбулася ціла низка презентацій книжок польських колег, зокрема виданих кафедрою україністики Варшавського університету.

Так, відбулося кілька презентацій книжок професорки Валентини Соболя, які привернули особливу увагу в Україні. Це „Пилип Орлик та його «Діаріуш»”. За словами Ганни Скрипник, згадана праця є унікальною пам’яткою, що набуває особливої актуальності в часи російської агресії проти України. Велике зацікавлення викликала також книжка Валентини Соболя, присвячена діяльності українського музиканта Олександра Кошиця.

ІМФЕ ім. М. Т. Рильського є співорганізатором міжнародної наукової конференції „Філософія буття і витривалості...”, яка проходить щороку на кафедрі україністики Варшавського університету з ініціативи Валентини Соболя. Виступаючи з вітальним словом, Ганна Скрипник акцентувала увагу на важливості проведення подібних наукових заходів під час російсько-української війни. Пам’ять про незабутню науковицю, академіка Ганну Скрипник залишиться у Варшаві, де вона була також одним з членів редколегії часопису „*Studia Polsko-Ukraińskie*”.

Співпраця з Польщею та польськими науковцями завжди залишається пріоритетною в діяльності ІМФЕ, що, безумовно, сприятиме новому розвитку українсько-польських наукових і культурних взаємин, особливо в умовах військових загроз, коли Україна продовжує відстоювати свою незалежність.

References

Holovatiuk V.D., *Yuzef Burshta ta Viktoriia Yuzvenko (do istorii polsko-ukrain-skykh naukowykh vzaiemyn)* [w:] „Kyivski polonistychni studii”, t. 40, Kyiv 2024, s. 297–310.

⁴ S. Kozak, *Shevchenkoznavchi ta porivnialni studii. Statti. Rozvidky. Lekcii*, hol. red. H. Skrypnyk, uporiad. R. Radyshevskiy, Kyiv 2012.

- Kozak S., *Shevchenkoznavchi ta porivnialni studii. Statti. Rozvidky. Lekcii*, holovnyi redaktor
- Skrypnyk H., uporiadnyk Radyshevskiy R., IMFE, Kyiv 2012.
- Polskie wycinanki ludowe/Polski narodni vytynanky*, IMFE, Kyiv 2004.
- Skrypnyk H., *Polska etnolohiia na mezhi tysiacholit* [w:] „Narodma tvorchist ta etnohrafia”, випуск 1, 2007, s. 6–12.
- Suchasna zarubizhna etnolohiia. Antolohiia, U 2-kh tomakh*, holovnyi redaktor Skrypnyk H., IMFE, Kyiv 2012.
- Vakhnina L., *Polonistyka w Ukrainie. Ukrainisyyka w Polsce: dialog kultur* [w:] „Studia Ukrainica Poznaniensia”, vol. II, Poznań 2014, s. 167–175.